

11. Бахтин М. М. Архитектоника поступка // Бахтин М. М. *Ars vetus — ars nova.* — К., 1999. — С. 199.
12. Толченова Н. Мера красоты. — М., 1974. — С. 119.
13. Толстой Л. Война и мир. — Т. 4. — М., 1981. — С. 156–157.
14. Подвиг В. П., Черненко А. Ф. Мастерская Сергея Бондарчука. — М.: Искусство, 1985. — С. 7.
15. Евтушенко Е. Искусство как точка опоры // Бондарчук С. *Желание чуда.* — М., 1981. — С. 6.

С. М. Ляшко

ЛЕГЕНДА ФУТБОЛУ — ВІКТОР КОЛОТОВ

*«Як тільки гра набиває краси, що нею
можна милуватися, одразу стає
очевидною цінність гри для культури».*

(Й. Гейзінга)

Неможливо уявити нації та їх культури без улюблених спортивних ігор, а пантеон національних героїв — без спортивних зірок. Хто стає футбольною зіркою, чиї постаті «обростають» барвистими легендами? Як правило, це талановитий, яскравий форвард, який вміє забивати чудогіли, що надовго залишаються в пам'яті вболівальників. Саме завдяки йому «гра набиває краси» і «стає очевидною її цінність для культури» [1].

Основне амплва футболіста Віктора Михайловича Колотова — хавбек, півзахисник. 22 м'ячі в ворота противника в 55 іграх за збірну СРСР вивели В. Колотова на 4-те місце після «чистих» форвардів О. Блохіна, В. Іванова, Е. Стрельцова. 100-й м'яч, забитий ним 17 вересня 1979 р. в матчі із «Зенітом», увів його до членів символічного клубу імені Г. Федотова. Причому першим хавбеком в цьому списку. Це та багато іншого до снаги людині, наділеній талантом від Бога.

Суха довідка про досягнення одного з найкращих футболістів радянського і українського футболу 70-х рр. ХХ ст. В. М. Колотова могла б виглядати таким чином.

Заслужений майстер спорту СРСР, заслужений тренер України, чемпіон СРСР (1971, 1974, 1975, 1977, 1980). Володар кубка СРСР (1974, 1978). Володар Кубка кубків (1975). Суперкубка УЄФА (1975). Бронзовий призер Олімпійських ігор 1972, 1976 рр. (в 11 матчах забив 5 м'ячів). 37 разів брав участь в матчах єврокуб-

БІОГРАФІЧНІ ТА ГЕНЕАЛОГІЧНІ РОЗВІДКИ

ків (8 м'ячів). У чемпіонатах СРСР зіграв 218 матчів і забив 62 голи. За збірну СРСР (1970–1978) провів 55 ігор і забив 22 м'ячі. 12 разів виводив збірну СРСР з пов'язкою капітана (1975, 1976). Останній матч за збірну провів 5 квітня 1978 р. В основному складі «Динамо» провів 11 сезонів. У списку «33 краших» його називали 7 разів, з них 4 — під першим номером (1971, 1972, 1974, 1975); член символічного клубу імені Г. Федотова. За підсумками 1976 р. англійський «Уорлд коккер» зарахував В. Колотова до символічної збірної світу. Журналісти порівнювали його з видатними футболістами світу — аргентинцем Лі Стефано, німцями Гюнтером, Нетцером.

Віктор Михайлович Колотов народився 3 липня 1949 р. в селищі Юліне неподалік від Казані. Як і всі хлопці його віку, спочатку грав «двір на двір», «вулиця на вулицю». До футбольної секції прийшов у 7 років. У дитячих змаганнях почав грати з 1958 р. за місцевий «Локомотив». Як і в багатьох хлопчаків того часу, його кумирами були А. Біба, В. Лобановський, А. Бишовець, В. Банников. Його першим наставником був Г. К. Востоков. Тренер зміг розвинути в хлопчиків його виняткові природні дані. У 1967 р. за рекомендацією Г.К. Востокова він був запрошений в команду класу «Б» «Чайка» (Зеленодольськ) на роль центрального нападаючого, де грав один сезон. Забив 24 голи, за що й отримав приз кращого бомбардира. Потім недовго грав в «Трудових резервах» (Казань, 1968). У ці ж роки в складі юнацької збірної республіки в українському місті Стрії став срібним призером першості СРСР серед «ремісників» («Трудові резерви»), поступившись в фіналі команді Москви, отримав приз кращого півзахисника. Тоді ж привернув увагу тренерів команди І ліги — казанського «Рубіна», в основному складі якого грав до осені 1970 р. Виконував функції центрального захисника і півзахисника атакуючого плану.

Багатообіцяючим молодим футболістом з татарського «Рубіна» зацікавились клуби вищої ліги. Він отримав запрошення від московських ЦСКА, «Торпедо», «Спартак», київського «Динамо». Врешті почав грати в «Динамо». Першим в новій команді був матч із ворошиловградською «Зорею» (6 травня 1971 р.), в якому новачок після передачі м'яча В. Мунтяном в високому стрибку головою забив гол. Дебют виявився вдалим. За підсумками сезону молодий гравець став кращим бомбардиром команди (10 голів, з них 4 — головою), міцно й надовго зайняв місце в основному складі «Динамо», в якому грали Є. Рудаков, О. Блохін, В. Мунтян, Л. Буряк, В. Веремєєв (тренер команди — Олександр

Олександрович Севідов). З появою В. Колотова команда взяла на озброєння нову тактику, коли основну роль в матчі грав півзахисник. Як тільки м'яч опинявся в фахівців довгого паса, він тут же робив свій коронний затяжний ривок. В. Колотов завжди мав різке чуття на головний пас і багато років забивав найпотрібніші для команди голи. «Швидкість, на якій самотній хлопець з-під Казані Віктор Колотов увірвався в наш великий футбол, здавалася незбагненою: друга ліга — збірна — київське «Динамо» — все за одним заходом...» — згадував про його появу в команді В. Лобановський [2]. А футбольний оглядач Лев Філатов писав про цей період в житті футболіста так: «Як легко, навіть весело починав він! Довгі, мов ходячі, невтомні ноги, здавалося, самі, жартуючи-граючи, виносили його до воріт противника, і колотовські набіги були невідворотними. Його владі вирішили результат багатьох важливих матчів. Тренери перетворювали його то на диспетчера, то на «хвилеріз», і скромний, граючи завжди з душею, на повну силу, він беззаперечно виконував будь-яку доручену йому роботу» [3].

70-ті роки — це був саме той час, коли гра в футбол зазнавала серйозних, кардинальних змін і вимагала, відповідно, виконавців нового класу, здатних опанувати великий обсяг нових техніко-тактичних дій. Природний дар, спортивні якості, склад характеру, любов до футболу дали змогу В. Колотову прийняти новий стиль гри, початок якому поклали в 1973 р. тренери «Динамо» В. Лобановський та О. Базилевич. Грав на лінії півзахисту. Його манера гри — охоплювати весь простір поля, боротися за кожний м'яч і постійно загрожувати воротам, якнайкраще підійшла до нового стилю гри команди.

З приходом в 1973 р. до команди В. Лобановського почалась нова смуга в футбольній освіті В. Колотова. Він першим в команді прийняв суворі вимоги нових тренерів. Зросли навантаження. Почалась осмислена теоретична робота. Прийшло розуміння сучасного футболу. Результат переконливо підтвердив правильність вибраного тренерами шляху. Коли команду очолили В. Лобановський та О. Базилевич, згадував В. Колотов, «ми... не уявляли, наскільки складною виявиться їхня програма. Незвичні навантаження, ритм роботи, ритм життя... Вони не просто висунули програму, а зуміли стимулювати саме ті командні якості, розвиток яких зумовив успіх. Тотальний футбол був немислимий без атлетизму, техніки і тактичної грамотності. Ці якості стали трампліном для успіху. Шлях та його здійснення залежать від

БІОГРАФІЧНІ ТА ГЕНЕАЛОГІЧНІ РОЗВІДКИ

тренерів. Гра кожного набула змісту» [4].

«Головне, що я з усієї цієї важкої роботи виніс, — говорив в одному зі своїх інтерв'ю того часу В. Колотов, — футбол, якому мене так наполегливо вчили, став, врешті, моїм. Він мені зрозумілий, я його перевіряв на собі і можу пояснити, як в нього треба грати» [5]. Виявилось, що В. Колотов як ніхто інший підходить під модель майбутньої команди: швидкий, рішучий, самовідданий, налаштований на гру з першої до останньої хвилини, такий, що відгукветься на кожен контратаку, вміє забивати з будь-якої позиції, незамінний як в обороні, так і в стрімкій контратаці (чистий фірмовий підкат, несподівані ходи). На початку своєї тренерської кар'єри В. Лобановський часто на заняттях сам виходив на поле: «Нещодавно я на власному досвіді переконався, що являє собою В. Колотов. Не заздрю суперникам, яким доводиться мати з ним справу» [6].

Яким бачили В. Колотова вболівальники, журналісти, колеги, тренери? Фізично сильний, витривалий, старанний, цілеспрямований, мав високу дистанційну швидкість, добре грав головою, вміло застосовував підкати. Прапездатність, широкий діапазон дій і гранична самовіддача. Довгі ривки з м'ячем з глибини поля завжди таїли небезпеку для суперника. Був невторимний в завершенні атак після прострілів з флангів, добре розраховував точку зустрічі з м'ячем, нерідко забивав в стрибках і падіннях гарні голи. Мав неабиякі якості лідера. В. Колотову були притаманні неймовірна прапездатність, універсалізм, віддача, готовність і здатність прийняти нове. У нього було чуття на найбільш підходящий момент для штовху чужих воріт, і він часто використовував вигідні моменти, в створенні яких сам і брав участь. «Футболіст-невидимка», він в потрібний момент «засвічувався», і його неабиякий талант вирішувати головні проблеми команди в конкретній грі знаходив реалізацію.

Універсальність в грі — одна з вимог, які В. Колотов висував до себе та гравців своєї команди, і в кожній грі відстоював цю позицію. Він вважав: «Універсалізм і розкутість тягнуть за собою нестандартні дії, які ставлять перед суперниками несподівані завдання» [7]. Його універсалізм повністю відповідав амплва хавбека: вмілий гравець оборони, В. Колотов грамотно виконував в ній функцію так званого «хвилеріза» і за необхідності ставав одним з найактивніших фігур в організації й завершенні атаки. Ще в часи своєї юності В. Колотов став володарем двох, здавалося б, несумісних призив: одного — як кращий центрфорвард, а другого — як

кращий захисник. У матчі з командою Бельгії, коли «Динамо» залишилось без воротарів, В. Колотов зайняв місце в ворота. Пізніше О. Севідов розповідав, що його вразила гра Колотова: справжній голкіпер!

З багатьох забитих м'ячів найяскравіше в пам'яті В. Колотова відбилися два з них. Перший — забитий в ворота «Ейндховена» (Голландія) в півфінальному матчі на Кубок Кубків 9 квітня 1975 р. На правому фланзі В. Мунтян граціозною передачею кинув м'яч вперед В. Трошкін. Той сильно послав його вздовж воріт приблизно на рівні грудей. Уважний В. Колотов передбачив можливість такого ходу, вчасно підійшов зліва до «своєї» штанги і, нахилившись, головою закинув м'яч в сітку. У цій фланговій атаці прекрасно збіглися зусилля кількох гравців в часі і просторі [8]. Інший м'яч — в відбірному матчі чемпіонату Європи з командою Ірландії був забитий на 29-й хвилині з подачі В. Веремєєва. «З-за спини захисника метнувся і впав назвстріч м'ячеві, що низько летів, довгоногий, трохи експентричний Колотов, і, з чисто цирковою сюрпризністю, неначе він щому навчений, головою відправив м'яч в ціль, 2:0. Швидко, складно і красиво! Це, без сумнів, був варіант «на Колотова», не в кожного він вийшов би» [9].

В. Колотов віртуозно володів «тактикою епізоду». Бувши відданий в певні моменти гри самому собі, він уміло, технічно і тактично виправдано, несподівано для противника і не порушуючи загального командного плану, завершував епізод, який нерідко вирішував результат зустрічі.

Багато журналістів відзначали підвишені почуття пристрасності, вірності і відповідальності, з якими В. Колотов служив футболу. «У кожному матчі він згорає до кінця, в кожному матчі він залишає на полі всі сили... Колотов в грі — це суцільний запал, це дивна невтомність» [7]. 9 вересня 1975 р. в Мюнхені в першому матчі за Суперкубок УЄФА з «Баварією» німецький захисник ударив Колотова металевими шипами в стегно. З поля його винесли на ношах. Німецькі лікарі біля краю поля зробили йому, по суті, невелику операцію, після якої він продовжив грати. Журналіст Л. Каневський зазначав в післяматчовому репортажі: «Після того, як динамівцям було вручено Суперкубок, в мене з гравцем відбулась невелика розмова. Я запитав у футболіста, чи варто було повертатися в Мюнхені на поле. Він сумно всміхнувся і відповів: «Розумієте, на Олімпіаштадіоні ми грали в ослабленому складі. І я, будучи капітаном, просто

БІОГРАФІЧНІ ТА ГЕНЕАЛОГІЧНІ РОЗВІДКИ

не мав права промарширувати до роздягальні. А травма? Що ж, пройде...» [6]. Оглядач газети «Франкфуртер Рундschau» відзначив у цьому матчі гру екстра-класу В. Колотова та О. Блохіна, назвавши їх зірками світового футболу.

Наділений усіма якостями лідера, молодий футболіст вже в 1972 р. став капітаном «Динамо». Виконував ці обов'язки протягом п'яти сезонів, що є своєрідним клубним рекордом. Пізніше, в 1975 р., в інтерв'ю М. Михайлову В. Колотов так відповів на запитання про роль і обов'язок капітана в команді: «Виділю головне з усього, що входить до комплексу обов'язків капітана. — це підвищена вимогливість щодо спільного обов'язку... Єсть у тому, що коли гравці роблять багато, то капітан повинен робити ще більше. Активність капітана може виявлятися по-різному. Мені здається, що справжній авторитет прийде до того капітана, який на ділі доведе, як треба жити, тренуватися, грати. Я намагаюсь діяти саме так» [7].

У середині 1970-х в київському «Динамо» грали: В. Мунтян, О. Блохін, В. Онищенко, В. Веремєєв, Л. Буряк, В. Трошкін, М. Фоменко, С. Решко, В. Матвієнко. Завдяки тренерам, їхній програмі, футболістам, які прийняли її, команда набула тих якостей (атлетизм, техніка, тактична грамотність, змістовність, психологічна зрілість), що стали трампліном до успіху.

На початку сезону 1981 р. В. Колотов зіграв свої останні матчі в складі «Динамо». У 1983 р. він перейшов на тренерську роботу і вже через три роки отримав звання Заслуженого тренера України. Працював в дитячо-юнацькій школі «Динамо» (1982–83), головним тренером команди «Прикарпаття» (Івано-Франківськ, 1996–97), головним тренером «Борисфена» (Бориспіль, 1993–94). До жовтня 1992 р. він — наставник «дубля» київського «Динамо» (1984–92). У 1995–96 рр. та з 1998 р. — головний тренер молодіжної збірної України. У відбірному циклі Євро-2000 В. Колотов керував молодіжною збірною України. Будучи наставником молодіжної збірної України, Віктор Михайлович не робив гучних багатообіцяючих заяв. Він діяв згідно зі своїми професійними переконаннями.

На запитання одного із кореспондентів «Що таке щастя?» В. Колотов відповів: «По-перше, коли тебе розуміють, по-друге, — коли робота і захоплення збігаються» [5]. Таким він залишився в пам'яті всіх шанувальників цього виду спорту. Його любили вболівальники, друзі, колеги. «Усе він робив настільки професійно і вчасно, що вболівальники відразу зарахували

В. Колотова в розряд влюбленців, дивувались» — згадував В. Лобановський [1]. Маючи визнання мільйонів вболівальників і розуміння в фахівців, він залишався простою і доступною людиною, без найменшого натяку на «зірковість» чи зарозумілість (А.Н. Крюшенко, тренер юнацької збірної України). «Буває ж такий шасливий збіг — гравець великий і людина добра» — згадував А. Біба [10]. Забиті ним м'ячі і розіграні комбінації надовго залишалися в пам'яті вболівальників, спортивних коментарів, товаришів по команді, а ще довше — в пам'яті тих, хто широким серцем любив цю чудову людину і спортсмена.

Віктор Михайлович Колотов помер 4 січня 2000 р. «У справжньої гри є початок, проте немає і не може бути кінця: на зміну тим, хто пішов, приходять нові виконавці, для яких життя Колотова — прекрасний взірєць служіння своїй справі» [6].

1. Гейзінга Й. Homo Ludens. — К.: «Основи». 1994. — С. 57.
2. Великий пахарь футбольного поля // 2000. — 2000. — 14 января. — С. 25; Лобановский В. Бесконечный матч // Футбол. Еженедельник. — 2000. — № 1. — С. 21.
3. Филатов Л. Ожидание футбола // Футбол. Еженедельник. — 2000. — № 1. — С. 21.
4. Колотов В. «Хочу внести историческую ясность» // 2000. Стадион. — 2000. — № 1. — С. 26.
5. Колотов В. «Счастье — когда работа в радость» // Команда. — 3 июля 1999. — С. 5, 6.
6. Каневский Л. Первый универсал // Киевские ведомости. — 24 января 2000. — С. 23.
7. Михайлов М. Долг капитана // Футбол-Хоккей. — 1975. — № 34. — С. 3, 4.
8. Филатов М. Не верится, что апрель... // Футбол-Хоккей. — 1975. — № 15. — С. 7, 8.
9. Филатов М. Права всегда игра // Футбол-Хоккей. — 1975. — № 21. — С. 7, 8.
10. Великий молчун. Пам'яті Віктора Колотова // Футбол. Еженедельник. — 2000. — № 1. — С. 18–20.